

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ ЎҚУВЧИЛАРИНИ BLENDED LEARNING ТЕХНОЛОГИЯСИ АСОСИДА ЎҚИТИШ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Ашурова Дилором Толибовна

ФДТУ 1-сон академик лицей ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада академик лицейларнинг таълим жараёнига *Blended learning* (аралаш таълим) технологиясини жорий этишининг назарий ва амалий афзалликлари таҳлил қилинади. Мақола якунида ўқитувчининг «ахборот етказувчи» ролдан «ахборот куратори» ролига ўтишининг педагогик зарурияти бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: аралаш таълим, академик лицей, рақамли трансформация, мустақил таълим, ахборот куратори, индивидуаллаштириш, *Flipped classroom*

Замонавий таълимда *Blended learning* (аралаш таълим) — бу анъанавий аудиториядаги ўқитиш билан электрон (онлайн) таълим ресурсларини бирлаштирган инновацион ёндашув бўлиб, у таълим сифати ва мослашувчанлигини оширишда муҳим аҳамиятга эга.

Интеллектуал тизимларнинг ривожланиши таълимда „билим монополияси“ тушунчасини йўққа чиқарди. Агар илгари ўқитувчи ягона ахборот манбаи ҳисобланган бўлса, ҳозирда талаба глобал тармоқ ва AI воситалари орқали ўқитувчидан кўра тезроқ ва ҳажм жиҳатидан кенгроқ маълумотлар базасига кириш имконига эга. Инсон миясининг маълумотни қабул қилиш ва узатишдаги физиологик чегаралари рақамли алгоритмлар тезлигидан сезиларли даражада пастлиги таълимда *Blended learning* (аралаш таълим) моделини жорий этишни тақозо этмоқда. Бунда асосий урғу маълумот беришга эмас, балки уни тизимлаштириш ва танқидий таҳлил қилишга қаратилади.

Замонавий рақамли трансформация шароитида ахборот алмашинуви тезлиги инсон когнитив имкониятларидан сезиларли даражада ошиб кетди. Бугунги кунда Google қидирув тизимлари ва Сунъий интеллект (AI) алгоритмлари глобал тармоқдаги исталган тилдаги энг сўнгги тадқиқотларни сониялар ичида тақдим этиш қувватига эга. Бу жараёнда анъанавий ўқитувчининг маълумотни қабул қилиш ва узатишдаги физиологик имкониятлари рақамли технологияларнинг ахборотни қайта ишлаш тезлиги билан рақобатлаша олмайди. Натижада, таълимда ўқитувчининг роли „ахборот етказувчи“ функциясидан „билимлар навигатори ва ментори“ функциясига трансформация бўлиши объектив заруратга айланди.

Ўқитувчи энди шунчаки „маълумот етказувчи“ эмас, балки тизимли „маълумот сараловчи“ (curator) ролига ўтиши шарт. Бунда педагогнинг асосий вазифаси талабага тайёр билимларни тақдим этиш эмас, балки глобал рақамли муҳитдаги ахборот оқимидан энг ишончли ва сифатли мазмунни саралаб олиш, уларни мақсадга мувофиқ тартиблаш ва таҳлил қилиш кўникмасини ўргатишдан иборатдир.

2024–2026 йиллардаги тадқиқотлар ва таълим тизимидаги ўзгаришларга асосланган ҳолда, ушбу технологиянинг асосий аҳамиятини куйидаги йўналишларда кўриш мумкин:

1. Таълим парадигмасининг ўзгариши (Назарий асос) Аралаш таълим шунчаки компьютердан фойдаланиш эмас, балки «Педагог — Технология — Ўқувчи» учлиги ўртасидаги муносабатларнинг янгиланишидир.

Анъанавий моделда: Ўқитувчи билимнинг ягона манбаи ҳисобланади. Ўқитувчи актив бўлиб маълумот бериш манбаи ҳисобланади. Ўқитувчи дарс давомида китобдаги маълумотни оғзаки баён қилиб беради. Ўқувчи эса пассив ҳолатда бўлади ва ўқитувчи ва дарсликка таянаниб хулоса чиқаради. Бу моделда асосий урғу **нимани ўқитишга** (мазмунга) қаратилади, **қандай ўқитишга** (кўникмага) эмас. Ўқитувчи дарсга киришдан олдин ўқувчилар билимини ҳисобга олган ҳолда материал тайёрлайди, жараёни бошқаради,

хар бир ўқувчи билан дарс жараёнида индивидуал ва жамоавий ишлайди. Ўқувчиларни дарс давомида қизиқишлари ва чарчашларини ҳисобга олиб дам олиш дақиқалари ёки қизиқарли дақиқаларни ўтказиши мумкин.

2. Аралаш таълимда ўқитиш моделларининг мослашувчанлиги: Ўқитувчи ментор ва фасилитатор (йўналтирувчи) ролига ўтади. Назарий билимларни талаба мустақил (рақамли муҳитда) олади, аудиторияда эса фақат муаммоли вазиятлар ечилади. Ушбу технологияда ўқувчилар ўзига қулай шароит ва индивидуал ёндашув мавжудлиги қизиқиш уйғотади. Масалан, ўқувчи уйда видеолекция кўради, дарсда эса амалий машқ бажаради. Синф бир неча марказга бўлинади: 1) Ўқитувчи билан ишлаш; 2) Онлайн таълим; 3) Гуруҳли лойиҳа. Ўқувчилар вақт бўйича алмашиб турадилар. Ўқувчи асосан онлайн ўқийди, лекин ўқитувчи доимо ёнида бўлиб, қийин мавзуларда индивидуал ёрдам беради. Ўқувчи асосий курсига қўшимча равишда бошқа онлайн курсларни (масалан, ўқув муассасида бошқа ўқитувчининг дарсларидан) мустақил танлаб ўқийди. Бу методикани афзалликларидан бири кучли талабалар тезроқ олдинга кетади, секинроқ ўзлаштирувчилар материални қайта-қайта кўриш имконига эга бўлади. Бундан ташқари таълим узлуксиз (24/7) характерга эга бўлади, нафақат талаба, балки ўқитувчининг ҳам технологик компетенциялари ошади. Иқтисодий томондан ўқитувчига дарс ўтиш учун хона муаммоси бўлмайди, яъни бинолардан фойдаланиш ва қоғозбозлик харажатлари камаяди.

Замонавий педагогикада „Sage on the stage“ (сахнадаги донишманд) моделидан воз кечилиб, „Guide on the side“ (ёндаги йўл кўрсатувчи) моделига ўтилмоқда. Бу эса ўқитувчининг „**ахборот куратори**“ сифатидаги аҳамиятини оширади. Мазкур ролда ўқитувчи маълумотларни шунчаки берибгина қолмай, балки уларни ўқувчиларнинг индивидуал эҳтиёжларига мослаб саралайди (curation), мураккаб маълумотларни тизимлаштиради ва уларнинг амалий аҳамиятини асослаб беради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. **Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори.** «2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг олий таълим тизимини ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида». (Таълимни рақамлаштириш ва мустақил таълимни ривожлантириш асослари сифатида).
2. **Алламова, Ш. Ш.** (2020). Олий таълим тизимида аралаш таълим технологиялари таҳлили. *Science and Education*.
3. **Бегбўтаев, А. Э.** (2022). Тармоқ технологиялари фанини ўқитишни такомиллаштиришнинг илмий-педагогик асослари. Монография. – Тошкент: «Тафаккур» нашриёти.
4. **Юлдашева, Т. А.** (2023). Blended Learning in the Education System Of Uzbekistan. *Diversity Research: Journal of Analysis and Trends*.
5. **Ғозиева, Н. Е.** (2021). Blended learning — таълим соҳасидаги янги ёндашув сифатида. *Cyberleninka*.